

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu a soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudců Ludvíka Davida a Jaromíra Jirsy ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **M. R.**, zastoupeného Mgr. Matejem Dvořákem, advokátem, se sídlem Školská 38, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. září 2021 č. j. 21 Cdo 1701/2021-355 a proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. března 2021 č. j. 11 Co 202/2020-323, za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ústí nad Labem, Okresního soudu v Lounech** a města X., zastoupeného JUDr. Tomášem Těmínem, Ph.D., advokátem, se sídlem Karlovo náměstí 28, Praha 2, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2021 č. j. 21 Cdo 1701/2021-355 a rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 3. 2021 č. j. 11 Co 202/2020-323 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Uvedená rozhodnutí se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í :

Řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatel se domáhal zrušení shora uvedených rozhodnutí obecných soudů, a to s poukazem na údajné porušení jeho základních práv, zaručených v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 3. 2021 č. j. 11 Co 202/2020-323 bylo rozhodnuto o odvolání stěžovatelem žalovaného města X. (vedlejším účastníkem řízení před Ústavním soudem) proti rozsudku Okresního soudu v Lounech ze dne 17. 9. 2020 č.j.122/2014-280, že rozsudek okresního soudu se ve výroku I. o věci samé mění tak, že „žaloba na určení, že dohoda o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014 uzavřená mezi žalobcem a žalovaným je neplatná, se zamítá“. Dalšími výroky bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2021 č.j. 21 Cdo 1701/2021-355 bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání v dané věci.

2. Obecné soudy po provedeném důkazním řízení dospěly k těmto skutkovým zjištěním: Stěžovatel uzavřel s žalovaným dne 16. 10. 2013 pracovní smlouvu na dobu neurčitou na druh práce „doprava, veřejná zeleň“. Dne 8. 8. 2014 byla uzavřena dohoda o rozvázání pracovního poměru mezi stěžovatelem a městem X. s tím, že pracovní poměr končí dne 8. 8. 2014. Dohoda byla uzavřena bez uvedení důvodu. Okresním soudem v Lounech byl totiž dne 6. 8. 2014 vydán příkaz k domovní prohlídce, přičemž předmětem prohlídky byly nebytové prostory, a to kancelář užívaná stěžovatelem. Důvodem této prohlídky bylo podezření na manipulaci s veřejnými zakázkami.

3. Stěžovatel byl zadržen policejním orgánem dne 8. 8. 2014 a umístěn do cely předběžného zadržení PČR. Stěžovatel se ze stresující situace vzpamatoval až v cele, a když se po nějaké době ve dveřích objevil tajemník žalovaného města X. Ing. V. se slečnou D. (personalistkou), domníval se, že mu jdou nabídnout právní pomoc. Tajemník mu však sdělil, že po něm chtějí, aby okamžitě opustil zaměstnání, předal mu dohodu a řekl, že když jí nepodepíše, převede ho na práci metaře nebo že mu dá výpověď za to, že si v zaměstnání prohlížel internet a vyhodí ho na hodinu. V cele předběžného zadržení tak došlo k tomu, že stěžovatel podepsal jemu předloženou žádost o rozvázání pracovního poměru dohodou a dohodu o rozvázání pracovního poměru. V průběhu následujících hodin byl stěžovatel vyslechnut a dne 9. 8. 2014 v 10.00 hod. byl propuštěn.

4. Ve shodě se soudem prvního stupně měl odvolací soud za to, že při posuzování toho, zda vůle stěžovatele byla svobodná, je nutno vzít do úvahy okolnosti, které uzavření dohody o rozvázání pracovního poměru mezi stěžovatelem a žalovaným předcházely a za nichž dohodu o rozvázání pracovního poměru podepsal. Z výsledků provedeného dokazování bylo zřejmé, že k jednání s tajemníkem žalovaného - svědkem Ing. P. V. - o rozvázání pracovního poměru a k podpisu dohody o rozvázání pracovního poměru došlo dne 8. 8. 2014 v době, kdy byl stěžovatel umístěn v cele předběžného zadržení. Policíí České republiky bylo umožněno, a to v nesouladu s jejími vnitřními předpisy, aby do cely předběžného zadržení vstoupili a zdržovali se v ní uvedení zaměstnanci žalovaného města - tajemník Ing. P. V. a personalistka H. D. Zcela nepochybně tato nestandardní situace (nenadálé zadržení stěžovatele, prohlídka jeho kanceláře, umístění do cely předběžného zadržení a úkony s tím spojené, kterým se musel podrobit) způsobila, že se stěžovatel nacházel pod silným psychickým tlakem a v nejistotě. Podle názoru odvolacího soudu za těchto okolností nemohl odolávat nátlaku ze strany zaměstnance žalovaného - tajemníka městského úřadu - Ing. P. V., jenž jej navíc seznámil s tím, že ví o tom, že stěžovatel během pracovní doby sledoval pornografické internetové stránky a při jejich sledování masturboval. Ing. V. mu řekl, že když dohodu podepíše, nikdo, ani jeho partnerka, se nedozví o tom, co je skutečným důvodem ukončení pracovního poměru, tj. sledování internetových stránek nevhodného obsahu v pracovní době.

5. Odvolací soud měl za to, že ze strany žalovaného jako zaměstnavatele se jednalo o takovou formu psychického nátlaku, jenž nepochybně svobodu vůle žalobce při podpisu dohody o rozvázání pracovního poměru omezil. Ze strany tajemníka žalovaného Ing. P. V. se tak jednalo o bezprávnou výhrůžku, neboť hrozil něčím, co nebyl oprávněn učinit - nepřípustným zásahem do osobnosti stěžovatele, tedy do jeho práva na zachování důstojnosti, vážnosti, cti a soukromí. Odvolací soud proto stejně jako soud prvního stupně uzavřel, že dohoda o rozvázání pracovního poměru byla z důvodu bezprávné výhrůžky neplatným právním jednáním.

6. Protože však občanský zákoník v ustanovení § 587 odst. 1 o. z. spojuje s bezprávnou výhrůžkou následek v podobě relativní neplatnosti právního (pracovníprávního) jednání, bylo třeba podle právního názoru dovolacího soudu zabývat se v souladu s ustanovením § 587 odst. 1 o. z. tím, zda došlo k řádnému dovolání se této relativní neplatnosti. Podle soudu žalobce námitku relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru uplatnil dopisem ze dne 21. 2. 2020, který byl doručen do dispozice žalovaného (jeho právního zástupce), neboť ten na něj dopisem ze dne 27. 2. 2020 odpověděl. Právo dovolat se relativní neplatnosti podléhá promlčení v obecné tříleté promlčecí lhůtě, která v dané věci běží ode dne 8. 8. 2014 a její běh skončil dnem 8. 8. 2017. Žalovaný vznesl námitku promlčení a odvolací soud nesdílel právní názor soudu

prvního stupně, že uplatnění této námitky promlčení je v rozporu s dobrými mravy. V této souvislosti je prý třeba poukázat na judikaturu Nejvyššího soudu, a to např. rozhodnutí ze dne 8. 2. 2011 sp. zn. 21 Cdo 85/2010, ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. 25 Cdo 4223/2016 nebo ze dne 5. 9. 2017 sp. zn. 21 Cdo 2057/2017 a v nich uvedený právní názor, že „dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje“, a že „uplatnění námitky promlčení se přičítá dobrým mravům v těch výjimečných případech, kdy je výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž je za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil, přičemž tyto okolnosti musí být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení“. S tímto pohledem na věc se ztotožnil také Nejvyšší soud ve shora citovaném usnesení, kterým odmítl stěžovatelovo dovolání.

Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel podal ústavní stížnost, neboť obecné soudy podle jeho názoru neposoudily individuální okolnosti případu ve všech jeho souvislostech. Ačkoli napadená rozhodnutí budí dojem formální právní správnosti, stěžovatel se domnívá, že jsou nesprávná, a to dokonce v takové míře, že porušují jeho ústavně zaručená práva. Krajský soud (na základě právního názoru sděleného Nejvyšším soudem v rozhodnutí 21 Cdo 2250/2018-243 ze dne 19. 12. 2019), na rozdíl od soudu prvního stupně zcela opomenul zvážit okolnosti daného případu a pouze automaticky, snad až strojově, aplikoval právní normu vztahující se k relativní neplatnosti právního úkonu - ust. § 587 o.z.

8. Stěžovatel důrazně upozornil na jednání žalovaného města, které směřovalo proti němu pod tlakem bezprávní výhrůžky v cele předběžného zadržení, kde jeho zaměstnanci neměli co dělat a využili (zcela jednoznačně po domluvě s Policií ČR) situace jeho bezmocnosti. To vedlo podle něj zcela zřejmě k výsledku, nesouladnému s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Nezákonné jednání, kterého se dopustil vedlejší účastník prostřednictvím svého tajemníka, a to za využití nelegálně získaných informací z policejního vyšetřování a protizákonného vstupu do cely předběžného zadržení (která má chránit i zadržené a ne vystavit je nezákonnému jednání), bylo posléze soudy aprobováno, což stěžovatel pocítuje velmi úkorně.

Vyjádření účastníků řízení

9. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení, vedlejšího účastníka řízení a zaslání příslušného spisového materiálu. Nejvyšší soud zopakoval svůj názor, že dovolání se neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru ve smyslu ustanovení § 587 o.z. na jedné straně, a včasné podání žaloby o určení neplatnosti tohoto právního jednání ve smyslu ustanovení § 72 zák. práce na straně druhé jsou, jak vyplývá z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010 sp. zn. 21 Cdo 660/2009, uveřejněného pod č. 20 v časopisu Soudní judikatura, roč. 2011 (samostatnými) předpoklady, které musí být (oba) splněny k tomu, aby soud svým rozhodnutím určil (mohl určit) zaměstnancem nebo zaměstnavatelem požadovanou neplatnost právního

jednání. Oprávněný účastník se může dovolat neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru nejen před zahájením soudního řízení, ale i kdykoli v průběhu řízení, a to až do vyhlášení (vydání) rozhodnutí, kterým se řízení o věci končí. Protože jde o hmotněprávní jednání, může být dovolání se neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru učiněno také vůči soudu [prostřednictvím žaloby nebo jiného podání (úkonu)]; v tomto případě je účinné vůči druhému účastníku pracovního poměru od okamžiku, kdy se o něm v řízení dozvěděl. Rozhodovací praxe dovolacího soudu je již ustálena v závěru, že při posouzení, zda žalobce učinil prostřednictvím žaloby hmotněprávní úkon, je třeba vzít v úvahu, že žaloba (§ 79 o. s. ř.) je procesním úkonem, že údaj o tom, čeho se žalobce domáhá (tzv. žalobní petit), a vylíčení rozhodujících skutečností jsou náležitostmi procesního úkonu, a že proto žaloba samotná a vylíčení jejích náležitostí v sobě bez dalšího neobsahuje úkon hmotněprávní; judikatura soudů proto již dříve dospěla například k závěru, že návrh na vydání rozsudku, aby soud přivolił k výpovědi z nájmu bytu, a jeho odůvodnění, obsažené v žalobě, je procesním úkonem, který v sobě nezahrnuje bez dalšího výpověď z nájmu bytu jako hmotněprávní úkon - srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 1994 sp. zn. 2 Cdo 3/94, který byl uveřejněn pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1996. Na druhé straně požadavek na vylíčení náležitostí žaloby nebrání tomu, aby do žaloby byl zahrnut hmotněprávní úkon, obsahuje-li žaloba kromě svých náležitostí jakožto procesního úkonu také vylíčení náležitostí hmotněprávního úkonu, který žalobce tímto způsobem projevil. Obsahuje-li tedy žaloba kromě náležitostí procesního úkonu (§ 42 odst. 4, § 79 odst. 1 o. s. ř.) také projev vůle žalobce směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují, je odůvodněn závěr, že žalobce učinil prostřednictvím žaloby vůči soudu hmotněprávní úkon.

10. Na základě závazného právního názoru tedy odvolací soud (kromě jiného) posuzoval, zda stěžovatel uplatnil námitku relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru a dospěl k závěru, že dovolání se neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru nebylo obsaženo v žalobě, jestliže žaloba neobsahovala „uplatnění relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014 z důvodu v předchozí části tohoto odůvodnění popsané bezprávné výhrůžky“, přičemž dovolací soud v ústavní stížnosti napadeném usnesení tento závěr aproboval, neboť odvolací soud postupoval v souladu s výše uvedenými závěry soudní praxe o náležitostech právního jednání, kterým se uplatňuje námitka relativní neplatnosti z důvodu bezprávné výhrůžky. Pro projednávanou věc tedy byl rozhodující závěr odvolacího soudu o tom, že žalobce (stěžovatel) neuplatnil námitku relativní neplatnosti právního jednání řádně a včas.

11. V daném případě byla též významná (jak bylo uvedeno již v ústavní stížnosti napadeném usnesení) otázka souladu námítky promlčení s dobrými mravy. V tomto směru dovolací soud odkázal na judikaturu dovolacího i Ústavního soudu s tím, že odvolací soud se od této ustálené rozhodovací praxe neodchýlil, jestliže neshledal „žádné takové výjimečné okolnosti, které by mohly vést k odepření práva žalovanému, aby uplatnil námitku promlčení“, neboť podle dovolacího soudu z obsahu spisu nevyplývá, že by se jednalo o situaci, kdy uplatnění námítky promlčení je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil, ani v přístupu odvolacího soudu neshledal výraz nepřípustné libovůle při interpretaci dobrých mravů.

12. Krajský soud v Ústí nad Labem (stejně jako Okresní soud v Lounech) pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

13. Město X. jako vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření uvedlo, že jelikož stěžovatel ústavní stížností výslovně nenapadl usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2021 č. j. 21 Cdo 1701/2021-355, měla by být ústavní stížnost odmítnuta bez dalšího. Pokud jde o věc samotnou, podle názoru vedlejšího účastníka stěžovateli zřejmě uniká fakt, že dovolání se relativní neplatnosti právního jednání a okolnosti týkající se existence bezprávné výhrůžky spolu vůbec nesouvisí. Jde totiž o to, že řízení o určení neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014 se rozpadá do dvou stádií, kdy je nutné vyřešit, zda se stěžovatel řádně a včas dovolal relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru, a teprve v případě kladného vyřešení této otázky dává smysl se zabývat samotnými okolnostmi, které doprovázely uzavření této dohody. Stěžovatel se nedovolal relativní neplatnosti předmětné dohody v tříleté promlčecí lhůtě a nedovolal se jí ani v podané žalobě na určení neplatnosti předmětné dohody, protože v ní nikde neuvedl, že by se dovolával relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014, ačkoli Nejvyšší soud ve své judikatuře výslovně tuto skutečnost vyžaduje, aby mohly nastat účinky dovolání se relativní neplatnosti právního jednání. Stěžovatel, pokud hovořil o neplatnosti, tak vždy v souvislosti s neplatným skončením pracovního poměru. Stěžovatel tak evidentně vůbec neuvažoval nad tím, že v tomto případě se jedná o relativní neplatnost právního jednání, kterého je třeba se zvláště dovolat. Žaloba stěžovatele byla koncipována jako popis událostí a skutečností, ze kterých dovozoval neplatnost dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014, a tím tak neplatné skončení pracovního poměru.

14. Stěžovatel námitku relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014 uplatnil až dopisem ze dne 21. 2. 2020, leč právo dovolat se relativní neplatnosti podléhá promlčení v obecné tříleté promlčecí lhůtě, která v dané věci běžela ode dne 8. 8. 2014 a její běh skončil dnem 8. 8. 2017. Ať už byl tedy stěžovatel v jakémkoli psychickém stavu, ať byl rozrušený z postupu policie či dalších okolností, nemají tyto skutečnosti žádný vliv na jeho právní jednání při uzavírání dohody o rozvázání pracovního poměru. Pokud snad argumentace porušením dobrých mravů směřovala k námitce promlčení, kterou vznesl vedlejší účastník, pak uplatnění této námitky promlčení rozhodně nebylo podle vedlejšího účastníka v rozporu s dobrými mravy, neboť prý žádné výjimečné okolnosti, které by mohly vést k odepření práva vedlejšímu účastníku, aby uplatnil námitku promlčení, zjištěny nebyly. Stěžovateli nic nebránilo v tom, aby relativní neplatnost dohody o rozvázání pracovního poměru uplatnil řádně v rámci řízení či před jeho zahájením. Navíc nelze přehlédnout, že stěžovatel byl po celou dobu řízení zastoupen advokátem, tedy osobou práva znalou. V souladu s obecnou právní zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* je především na vlastním přičinění subjektu právních vztahů, aby sám chránil svá práva.

Ústavněprávní posouzení věci

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Co se týče názoru vedlejšího účastníka řízení, že když stěžovatel ústavní stížností výslovně nenapadl usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2021 č. j. 21 Cdo 1701/2021-355, měla by být ústavní stížnost odmítnuta bez dalšího, poukazuje Ústavní

soud stručně na svoji konstantní judikaturu, vymezující tzv. „širší teorii petitu“, ve které jde v zásadě o to, že pokud se stěžovatel v odůvodnění ústavní stížnosti jasně vymezuje rovněž proti poslednímu prostředku k ochraně práva, který měl k dispozici, není na překážku přijetí takové stížnosti k meritornímu přezkoumání, ačkoliv dané rozhodnutí není formálně obsaženo v petitu; k tomu srov. obdobně např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2713/18 nebo I. ÚS 748/19.

17. Ve věci samé Ústavní soud vycházel z toho, že fakta každého případu jsou jedinečná a je nezbytné vycházet z jeho individuálních okolností, a to i když specifické skutečnosti mohou být složité a netypické, což však nevyvazuje soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení. Součástí práva na spravedlivý proces je návaznost mezi skutkovými zjištěními a přijatými právními závěry, a povinnost soudů nalézat právo neznamená respektovat pouze výslovné pokyny v textu zákona, ale též zjišťovat, co je právem tam, kde jde o interpretaci abstraktních ústavních zásad (viz např. nález sp. zn. II. ÚS 1250/20). Právo (včetně jeho teorie) má totiž sloužit k hledání spravedlivých řešení společenských konfliktů, má představovat předvídatelný systém pravidel chování a nesmí se stávat účelovým prostředkem k dosažení nespravedlivých výhod pro některé účastníky soudního řízení.

18. Ústavní soud proto rovněž vychází z myšlenky, že obecné soudy mají nejen respektovat právo jako takové, ale jeho výklad a aplikace musí směřovat ke spravedlivému výsledku. Spravedlnost má být vždy přítomna již v procesu, kterým soudce interpretuje a aplikuje právo jako hodnotový činitel.

19. Nejvyšší soud ve své judikatuře vyžaduje, aby ten, kdo se domáhá neplatnosti rozvázání pracovního poměru, jednak podal žalobu o určení neplatnosti jeho ukončení, a kumulativně s tím aby se dovolal relativní neplatnosti právního jednání ve smyslu ustanovení § 587 zákona č. 89/2012 Sb. Podle shora citovaného názoru vedlejšího účastníka řízení, kterému daly soudy nakonec zapravdu, se „*stěžovatel nedovolal relativní neplatnosti předmětné dohody v tříleté promlčecí lhůtě a nedovolal se jí ani v podané žalobě na určení neplatnosti předmětné dohody, protože v ní nikde neuvedl, že by se dovolával relativní neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014...pokud hovořil o neplatnosti, tak vždy v souvislosti s neplatným skončením pracovního poměru. Žaloba stěžovatele neobsahovala řádné uvedení vady dohody o rozvázání pracovního poměru ze dne 8. 8. 2014, která by způsobovala její neplatnost. Stěžovatel pouze souhrnně uváděl, že s ohledem na umístění v cele předběžného zadržení byl v takovém psychickém stavu, který vylučoval jeho svobodné rozhodování. Pokud hovořil o nátlaku, tak tento nátlak spatřoval v tom, že byl umístěn v cele předběžného zadržení, nikoli v tom, že by na něj tajemník vedlejšího účastníka vyvíjel nátlak směřující k podpisu dohody o rozvázání pracovního poměru*“. Jednání svého tajemníka pak vedlejší účastník označil mj. za „*návrh gentlemanské dohody*“. Pokud jde o uplatnění relativní neplatnosti opožděně po uplynutí promlčecí lhůty, pak „*uplatnění námítky promlčení nebylo v rozporu s dobrými mravy, neboť žádné výjimečné okolnosti, které by mohly vést k odeprání práva vedlejšímu účastníku, aby uplatnil námitku promlčení, zjištěny nebyly.... Navíc byl stěžovatel zastoupen advokátem, jenž měl postupovat v souladu s obecnou právní zásadou vigilantiibus iura scripta sunt*“.

20. Argumentace vyjádřená ve shora uvedeném odstavci je účelová sofistika. Odhlíží totiž mimo jiné od toho, jak soudní řízení probíhalo a co v jeho průběhu vyšlo najevo. Je zřejmé, a ani soudy to v dané věci nezpochybnují, že stěžovatel se nacházel

pod hrubým nátlakem bezprávné výhrůžky. Tu lze jen poznamenat, že podobné „gentlemanské dohody ve vězení“ nemají s původním významem slova gentleman nic společného. Významné také v této souvislosti je, že Policie ČR se chovala natolik vstřícně k zaměstnancům města X. a vpustila je do cely předběžného zadržení, kde neměli podle zákona o policii co dělat.

21. Podobné chování a nátlak nemůže soud demokratického právního státu aprobovat, a to ani s poukazem na možné formální hmotněprávní či procesněprávní pochybení žalobce. Účastníci soukromoprávních vztahů se musí s důvěrou spolehnout na ochranu autonomie skutečně svobodné vůle, neboť jde o jednu ze základních podmínek fungování právního státu, který je v moderním ústavním právu chápán pouze jako materiální právní stát. Soudy v tomto ohledu zcela správně konstatovaly, že nenadálé zadržení stěžovatele, prohlídka jeho kanceláře, umístění do cely předběžného zadržení a úkony s tím spojené, kterým se musel podrobit, způsobilo, že se stěžovatel nacházel pod silným psychickým tlakem a za těchto okolností nemohl odolávat nátlaku ze strany zaměstnance žalovaného města - tajemníka městského úřadu, jenž jej navíc seznámil s tím, že ví o tom, že stěžovatel během pracovní doby sledoval pornografické internetové stránky. To vedlo k takovému psychickému nátlaku, který nepochybně svobodu vůle stěžovatele při podpisu dohody o rozvázání pracovního poměru výrazně omezil. Ze strany tajemníka žalovaného vedlejšího účastníka Ing. P. V. se tak jednalo o bezprávnou výhrůžku, neboť hrozil něčím, co nebyl oprávněn učinit - nepřipustným zásahem do osobnosti stěžovatele, tedy do jeho práva na zachování důstojnosti, vážnosti, cti a soukromí.

22. Stěžovatel však přesto, vlivem údajného formálního nedostatku či pochybení, byl po dlouhém soudním řízení neúspěšný. Ústavní soud je toho názoru, že uplatnění námitky relativní neplatnosti rozvázání pracovního poměru lze vyčíst již z původní stěžovatelovy žaloby. Že takový závěr je možný, vyslovil přitom v daném případě i soud prvního stupně a také soud odvolací v původních rozhodnutích. „Soud zná právo“, a proto také nelze stěžovateli či jeho právnímu zástupci vytýkat nedodržení zásady *vigilantibus iura*, jestliže samotné soudy jeho právní jednání v tomto směru původně nerozporovaly; teprve po změně jejich právního názoru (pod vlivem rozsudku Nejvyššího soudu) se stěžovatel (znovu) formálně správněji dovolal relativní neplatnosti předmětné dohody o rozvázání pracovního poměru. Ze stejného důvodu neobstojí ani námitka promlčení, neboť předmětné jednání v nesouladu s dobrými mravy bezpochyby je a stěžovatel se spoléhal na obecné soudy, jejichž závěry tomu v prvních rozhodnutích odpovídaly. Věřil tedy, že vše podstatné uplatnil již předmětnou žalobou, případně (pokud jde o další dovolání se relativní neplatnosti) že námitka promlčení bude ve vztahu ke všem okolnostem věci posouzena jako nesouladná s dobrými mravy. To, že následně bylo rozhodnuto jak shora uvedeno, lze potom přinejmenším považovat za překvapivé a nadmíru formalistické.

23. Ústavní soud připomíná, že požadavek výkonu práv v souladu s dobrými mravy umožňuje soudci zmírňovat nepřiměřenou tvrdost zákona, a dává mu prostor rozhodovat dle pravidel slušnosti a spravedlnosti, i když by při striktním výkladu formálního práva dospěl k jinému závěru. Pojem „dobré mravy“ nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných coby doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat v souladu s ekvitou; to ve svých důsledcích znamená nastoupení cesty nalézání spravedlnosti; k tomu srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 643/04. Zásada souladu výkonu práv s dobrými mravy

představuje významný korektiv, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti. Pojem dobré mravy je proto nutno vykládat i jako příkaz soudci rozhodovat praeter legem či výjimečně dokonce contra legem.

24. Jestliže by výkon práva namítat promlčení uplatněného nároku byl toliko prostředkem umožňujícím poškodit jiného účastníka právního vztahu, zatímco dosažení vlastního smyslu a účelu sledovaného právní normou by pro něj zůstalo vedlejší a z hlediska jednajícího by bylo bez významu, jednalo by se sice o výkon práva, který je formálně se zákonem v souladu, avšak šlo by o výraz zneužití tohoto subjektivního práva (označované rovněž jako šikana) na úkor druhého účastníka, a tedy o výkon v rozporu s dobrými mravy (tak např. srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 992/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 11/2000 pod číslem 126).

25. Porušením práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod může být zejména stav, kdy v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo, eventuálně byla účastníky řízení namítána, nicméně obecný soud ji právně nezhodnotil v celém souhrnu posuzovaných skutečností, bez toho, že by odůvodnil jejich irelevantnost. Soudy pominuly nejen shora zmíněné zvláštní okolnosti, vztahující se k danému případu, ale při svých závěrech o promlčení nevzaly dostatečně do úvahy ani korektiv dobrých mravů.

26. Jelikož výše uvedená zjištění postačují k vyhovění ústavní stížnosti, Ústavní soud se ostatními námitkami stěžovatele dále nezabýval. Konstatuje, že ve věci došlo k porušení zásad spravedlivého procesu, zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

27. Na obecných soudech tedy bude, aby se věci znovu zabývaly v intencích závěrů tohoto nálezu, přičemž vezmou do úvahy vše podstatné, co vyšlo v řízení najevo a adekvátně se k tomu vyjádří v odůvodnění svých rozhodnutí. Shledají-li to nutným, doplní dokazování. Své další případné námitky mohou jak stěžovatel, tak vedlejší účastník uplatnit v tomto řízení.

28. Z uvedených důvodů bylo ústavní stížnosti zcela vyhověno, v souladu s ust. § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. dubna 2022

David Uhlíř
předseda senátu